

Judita Štouračová: Ekonomická diplomacie České republiky.

1. vydání. Praha: Professional Publishing, 2008, 249 stran, ISBN 978-80-86946-71-9 (signatura knihovny ÚMV 54 744).

V současné době dochází k řadě změn mezinárodního prostředí, které souvisejí například s rozvojem komunikačních a informačních technologií, se vzrůstající rolí médií, s rostoucí komplexností problémů, s rostoucí multiplicitou aktérů či s regionalizací mezinárodní spolupráce. V tomto ohledu je ekonomika bezesporu na jednom z předních míst, protože obchod či hospodářská spolupráce hrály v mezinárodních vztazích vždy významnou úlohu. Ekonomické prostředky jsou také zcela samozřejmě a oprávněně řazeny mezi základní prostředky zahraniční politiky (*Drulák, Petr – Druláková, Radka: Tvorba a analýza zahraniční politiky. Praha: VŠE FMV, 2000, s. 18–22*). V nedávné minulosti v souvislosti s uváděnými změnami došlo k dalšímu posílení významu a postavení ekonomické problematiky. Témata s ní spojená dnes stále více prostupují práci diplomatů bez ohledu na jejich odborné zaměření. To má přirozeně svůj odraz také v nově formulovaných prioritách zahraniční politiky.

Mezi prioritami české zahraniční politiky se tak nově objevuje jak ekonomická diplomacie, která se stává jedním z obecně preferovaných trendů posledních let, tak i například diplomacie veřejná ve smyslu procesu komunikace se zahraničním publikem, která je zaměřena na dosažení pozitivních představ o dané zemi. Tyto představy posléze hrají významnou úlohu při prosazování zájmů tohoto státu také mimo vlastní politiku, například v oblasti zahraničních investic, obchodní politiky či turismu. Ekonomickou diplomacii ve smyslu aktivní činnosti státu v oblasti podpory vlastních subjektů při dosahování jejich ekonomických cílů v zahraničí je možné bezesporu zařadit mezi současné trendy. V českém prostředí nebyla dosud zpracována publikace, která by celistvě dokázala představit problematiku ekonomické diplomacie a její aplikaci v českých podmínkách. Tuto mezeru se snaží zaplnit právě recenzovaná publikace Judity Štouračové.

Práce je rozdělena do sedmi kapitol, které postupně seznamují čtenáře s jednotlivými aspekty tohoto tématu. První kapitola přináší uvedení do problému, nejprve rámcové definiční vymezení diplomacie jako pojmu, představení jednotlivých typů diplomacie, s nimiž je možné se v současné mezinárodní praxi setkat. Jde například o diplomacii kulturní, bezpečnostní či veřejnou, ekonomickou diplomacii samozřejmě nevyjímaje. Té je také logicky i v této části textu věnován největší prostor. Velmi přehledným a čtivým způsobem je představen stručný přehled vývoje ekonomické diplomacie v dějinách. Je škoda, že tato část končí v podstatě na počátku 20. století, když další kapitoly jsou již věnovány (s výjimkou stručného nastínění situace v Československu před rokem 1989) již výhradně aktuální situaci. Přínosem by jistě bylo doplnění přehledu také o počátek 20. století.

Druhá kapitola je věnována nástinu základních trendů a přístupů k problematice, dnes označované jako ekonomická diplomacie. První část této kapitoly představuje období před rokem 1989 v tehdejší Československu s monopolem zahraničního obchodu a s jeho základními charakteristikami. V období po roce 1989 se autorka soustředí na rozlišení tří částí v závislosti na postoji a pohledu na danou problematiku. Jde o období první poloviny devadesátých let, charakterizované transformačními procesy, ekonomickými reformami i odmítáním podpory exportu. Na něj dále navazuje doba konce devadesátých let a počátku nového století, vymezovaná doceněním významu ekonomické diplomacie. Kapitulu uzavírá část uvádějící první dekádu nového století, kterou autorka představuje jako období zvyšujících se nároků na plné fungování ekonomické diplomacie a všech jejích segmentů (*Štouračová, 2008, s. 45–63*). Celý přehled je podán maximálně stručnou, přesto však výstižnou formou, která uvádí všechny podstatné prvky, nutné pro vytvoření základ-

ní představy o přístupech k ekonomické diplomacii či o propojení hospodářské politiky s problematikou mezinárodních vztahů.

Následující část knihy přináší přehledný obrázek systému české ekonomické diplomacie v jeho institucionální rovině. Autorka dělí systém na dvě velké skupiny. Za prvé vládní instituce, kam jsou řazena ministerstva, logicky především Ministerstvo zahraničních věcí (MZV) České republiky (ČR) a Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO) ČR, dále zastupitelské úřady ČR v zahraničí, instituce pro finanční a pojišťovací agendu a v neposlední řadě také státní implementační agentury (CzechTrade, CzechInvest, Česká centra, CzechTourism). Na straně nestátních aktérů jsou to především instituce jako Hospodářská komora ČR, Svaz průmyslu a dopravy ČR či Agrární komora. Za zmínku stojí důraz kladený na práci zastupitelských úřadů a především jejich obchodně-ekonomických úseků. Nicméně, jak autorka zdůrazňuje, úzké vymezení ekonomické diplomacie výhradně k činnosti obchodně-ekonomických úseků by v dnešní situaci bylo chybou. „*Bezvýhradně platí, že ekonomizace diplomatických činností musí být věcí celého zastupitelského úřadu*“ (Štouračová, 2008, s. 80). Zvláště je zde zdůrazňována úloha velvyslance, jeho účast na významných jednáních či prezentačních akcích jako symbolu a zdůraznění přístupu státu k ekonomické problematice bilaterálních vztahů. Tento přístup může vést i k dalším úvahám, které se týkají nových úkolů, kladených na zahraniční službu, rozvoje a změny dosavadních funkcí a úkolů diplomacie.

Navazující kapitola představuje dva základní prvky velmi často spojované s ekonomickou diplomacií. Jde především o podporu exportu a také o příliv přímých zahraničních investic. Text opět uvádí jejich základní charakteristické rysy, způsob, jakým je daná problematika ošetřena v podmínkách České republiky, a instituce, podílející se přímo na jejím výkonu.

Zajímavým doplněním je následující (pátá) kapitola, která se zaměřila na uvedení dalšího významného aspektu, s nímž se v literatuře nelze často setkat, a to představy, zájmy a očekávání podnikatelské sféry na pozadí celého systému ekonomické diplomacie. Tato část, byť je rozsahem skromná, představuje velmi cennou a přínosnou součást dalších částí textu. K naplnění celkového cíle, tedy prosperity státu, upevnění jeho pozice v současném mezinárodním společenství, nutně musí vést vzájemná spolupráce podnikatelské sféry se státní správou, s příslušnými vládními institucemi. K zajištění co nejefektivnější spolupráce je tedy nezbytně nutné znát požadavky i možnosti všech zúčastněných.

V textu šesté kapitoly autorka uvádí českou ekonomickou diplomacii do souvislosti s vývojem národní i světové ekonomiky. Přináší podrobný analytický pohled na českou ekonomiku i na zahraničně-ekonomické vztahy České republiky, jakož i informace, týkající se například zbožové-komoditní struktury zahraničního obchodu ČR či velikostní struktury českých vývozců a dovozců. To vše je doplněno charakteristikou vnějšího prostředí, aktuálními trendy či problémy mezinárodního obchodu.

Sedmá (závěrečná) kapitola představuje velmi stručné shrnutí v podobě tří závěrečných poznámek. První z nich uvádí, že se ekonomická diplomacie stává neoddelitelnou součástí světového ekonomického vývoje, mezinárodních ekonomických vztahů i prostředkem k naplňování zájmů vlád i podnikatelských subjektů daných zemí (Štouračová, 2008, s. 145). Druhá poznámka říká, že pro Českou republiku v závislosti na charakteristice její ekonomiky a provázanosti s vnějším prostředím je ekonomická diplomacie nesmírně významným prvkem. Třetí poznámka je – řečeno slovy autorky – „*výzvou, ... aby... byl vytvářen efektivní model ekonomické diplomacie přímo jako jeden ze základních prostředků české zahraniční politiky...*“ (Štouračová, 2008, s. 146).

Výrazným přínosem práce jsou také její přílohy, které přinášejí souhrn všech důležitých dokumentů, vztahujících se k dané oblasti. Jde například o tzv. Kompetenční zákon či o dohody mezi Ministerstvem zahraničních věcí a Ministerstvem průmyslu a obchodu, tedy o dokumenty stojící v pozadí institucionální podoby české ekonomické diplomacie. Tyto dokumenty vhodně doplňují jak zásady spolupráce zastupitelských úřadů a českých

podnikatelských subjektů, tak i Exportní strategie ČR na léta 2006–2010 nebo usnesení vlády České republiky, vztahující se k vytvoření efektivního modelu ekonomické diplomacie. Čtenář tak získává na jednom místě všechny dostupné a relevantní dokumenty, které se vztahují k dané oblasti.

Recenzovaná publikace jako celek poskytuje velmi přehledný a plastický obraz o ekonomické diplomacii. V bohatství informací je představen celý systém i základní zásady jeho fungování v obecné rovině. Před čtenářem se postupně rozvíjí obraz ekonomické diplomacie, její usazení v kontextu mezinárodních vztahů, v rámci zahraniční politiky státu. Na příkladu České republiky je daný obraz ještě doplněn o hlavní aktéry. Ocenit je třeba jak velmi podrobný přehled vládních institucí, tak především pohled na ekonomickou diplomacii očima podnikatelské sféry. Velmi přínosná je rovněž šestá kapitola, která veškeré informace obsažené v předešlých částech recenzované knihy uvádí do reálného kontextu, a tak dotváří onen, již zmiňovaný plastický obraz. To vše v logickém sledu a návaznosti jednotlivých částí práce, které postupně vytvářejí celkovou mozaiku problematiky ekonomické diplomacie. Veškeré informace jsou také předkládány věcným, korektním a objektivním způsobem, a to se snahou předat čtenářům podklady, potřebné pro tvorbu vlastního pohledu.

Recenzovaná práce také doplňuje současný trend výzkumu, kdy jednotlivé segmenty diplomacie jako oboru, které představují určité směry či priority, jsou podrobně zkoumány a představovány publiku. Z textu vyplývá rovněž velký důraz, kladený ve vazbě na reálné prostředí, na zahraniční politiku České republiky a na její ekonomickou dimenzi. Ekonomická diplomacie dnes patří k prioritám české zahraniční politiky. V této souvislosti je velmi užitečné představení dosavadního vývoje v jednotlivých krocích, které umožňuje čtenáři docenit současný stav věcí s vyhlídkou na budoucí vývoj.

Ve vztahu k ekonomické diplomacii České republiky vystupují v textu do popředí zejména dvě otázky, jednak rozdělení kompetencí mezi dvě stěžejní instituce v této oblasti (MZV a MPO), které je řešeno především na úrovni státní správy, a jednak také pohled či požadavky podnikatelské sféry ve smyslu stále se vyvíjejícího vztahu mezi státem a podnikatelskými subjekty. V rámci podnikatelské sféry je naznačen velký a dosud nikoli plně využitý potenciál malých a středních podniků, a to vše s cílem vytvořit efektivní a fungující systém ekonomické diplomacie.

Sama autorka v úvodu práce hovoří o tom, že „*publikace je příspěvkem k výkladu a zařazení ekonomické diplomacie České republiky do systémů a souvislostí relevantních této kategorií*“ (Štouračová, 2008, s. 10). V tomto smyslu jde o příspěvek mimořádně cenný, umožňující odborné veřejnosti, studentům mezinárodní politiky, mezinárodního obchodu i dalším čtenářům se zájmem o mezinárodní vztahy či o ekonomiku vytvořit si ucelený přehled o dané problematice i uvědomit si některé otázky, které stále ještě čekají na efektivní způsob řešení, i potenciál, který tato oblast v sobě skrývá ve vztahu k naplňování základních zájmů a priorit tohoto státu.

Jana Peterková